

Постаті

УДК 930.25(477.83/.86):[929С.ГАЙДУЧОК:061.238(477.83-25)]"1911/1930"
DOI: 10.33402/ukr.2024-39-141-155

Андрій СОВА

*доктор історичних наук, професор, старший дослідник
доцент кафедри олімпійської освіти*

*Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського
старший науковий співробітник відділу новітньої історії*

*Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>*

e-mail: sovaandrij1980@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕПАНА ГАЙДУЧКА В ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ» (1911–1930)

Уперше на основі документів Центрального державного історичного архіву України у Львові та Державного архіву Івано-Франківської обл., звітів українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько», протоколів засідань Верховної пластової ради та Верховної пластової команди у Львові, приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів), періодичних часописів «Український Пласт», «Молоде життя» та «Діло» досліджено участь вченого у становленні та розвитку «Пласту» у Львові. Із залученням раніше недоступних і малознаних документів реконструйовано його діяльність у 1911–1930 рр. Нижньою межею визначено долучення С. Гайдучка до новоствореного «Пласту», верхньою – припинення членства у зв'язку із заборонаю діяльності організації в Галичині у вересні 1930 р. З'ясовано, що саме Степан Гайдучок разом з Іваном Боберським, Олександром Тисовським, Петром Франком взяв діяльну участь у новоствореній українській громадській організації «Пласт» напередодні Першої світової війни. Висвітлено його діяльність у 1920-х роках як опікуна та зв'язкового декількох пластових куренів у Львові, а саме: 7-го ім. князя Льва І, 43-го ім. Олега Віщого та 4-го ім. гетьмана Богдана Хмельницького.

Звернено увагу на зацікавлення С. Гайдучка різними видами спорту, які він популяризував серед своїх вихованців, зокрема лижний спорт, туризм, волейбол, футбол, легку атлетику, джіу-джітсу. Проаналізовано його працю як відповідального редактора львівського пластового часопису «Молоде життя» (1925–1926) і дописувача до пластових видань 1920-х років, що зміцнювало авторитет цього товариства.

Наголошено на його важливій роботі в контексті підготовки лекцій та публікацій, практичних рекомендацій, як проводити роботу з покоління, яке підростає, що сприяло вихованню пластової молоді у Львові та Галичині.

Ключові слова: Степан Гайдучок, Галичина, Львів, Академічна гімназія і її філія, «Пласт», суспільно-культурна та громадська діяльність, тіловиховання, руханка, спорт, націєтворення, український визвольний рух.

Степан Гайдучок (13 березня 1890 р., с. Підтемне – 16 березня 1976 р., м. Львів) – видатний український педагог, професор українського тіловиховання, журналіст, громадський та культурно-просвітній діяч, лікар, вояк Галицької армії (ГА), редактор,

Степан Гайдучок – професор Філії Академічної гімназії у Львові. Світлина з приватного архіву родини Білинських

фотомистець, учень і послідовник «батька українського тіловиховання» Івана Боберського (1873–1947), поціновувач української старовини (Сова, 2019). Упродовж життя брав активну участь у різних громадських організаціях Львова та Галичини першої половини ХХ ст. Упродовж 1906–1910 рр., будучи членом Українського спортивного кружка (УСК), який діяв в Академічній гімназії та її філії у Львові, займався різними видами спорту, допомагав організовувати професорові І. Боберському спортові змагання, виступав як суддя змагань, неодноразово виголошував лекції з актуальних питань тіловиховання. З 1910 р. по 1939 р. – діяльний член товариства «Сокіл-Батько» у Львові, 1911 р. – співзасновник спортивного товариства студентів вищих шкіл Львова «Україна». Крім того, член української скаутської організації «Пласт», Товариства прихильників музею Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), Українського студентського спортивного клубу, опікун спортивного клубу «Сагайдачний» у Філії Академічної гімназії, Карпатського лещетарського клубу у Львові тощо. Про діяльність С. Гайдучка в УСК (Сова, 2021а), «Соколі-Батьку» (Сова, 2021b), педагогічну працю перед Першою світовою війною (Сова, 2022) є ґрунтовні публікації в сучасній українській історіографії.

Однак і досі його громадська праця у «Пласті» залишається невисвітленою. З огляду на це, підготовлено цю розвідку.

Джерельною базою для статті стали: документи Центрального державного історичного архіву України у Львові та Державного архіву Івано-Франківської обл.; періодичні часописи «Український Пласт» (Станіславів) та «Молоде життя» (Львів), «Діло» (Львів); приватний архів С. Гайдучка (м. Львів). Мета статті – вперше в українській історіографії дослідити діяльність С. Гайдучка в організації «Пласт» упродовж 1911–1930 рр.

Варто зазначити, що С. Гайдучок стояв біля витоків «Пласту». Зокрема, розбудовував цю організацію на базі «Сокола-Батька» у Львові напередодні Першої світової війни. З цього приводу на сторінках сокільського часопису «Вісти з Запорожа» 30 квітня 1912 р. написано: «Про “Пласт”, який завели у себе Англіїці і Німці і наші сусіди Польки існує в англійській і німецькій мові значне число описів. В “Ділі” 1911. ч. 268. 2. грудня появил ся опис тов[ариша Петра] Франка на сю тему. “Сокіл” в Станіславові впровадив вже пласт. Тов[ариш Степан] Гайдучок і тов[ариш Петро] Франко пластують в “С[околі]-Б[атьку]”» (Звіт-1). У 1912 р., як і в попередньому році, С. Гайдучок продовжив пластову діяльність. Відомо, що до 1 липня 1912 р. він керував пластовим відділом при «Соколі-Батьку», а з 15 вересня провід над відділом обійняв П. Франко. Всього до пластової організації було залучено 44 особи (Звіт-2).

До Першої світової війни С. Гайдучок, як і І. Боберський (Сова, 2014), організаційно та своїми порадами допомагав пластунам. Дехто з них залишив приємні спогади про нього. Так, пластунка Ольга Ситник під криптонімом «О. С.» згадувала: «Перша пластова прогулька трьох гуртків семинаристок II. і III. року “Р[уського] Т[овариства]

П[едагогічного]” у Львові відбула ся дня 27.IV.1912 р., лишачи по собі як спомин милу відбитку того соняшнього попудня, проведеного серед веселої, рухливої, гамірної інколи забави, бо гостинний ліс, серед якого довелось нам прогулювати, подихами свіжого весняного вітру так і звівав дівчатам задуму з чола, а клав погідний усміх на лица і веселу пісоньку на уста. ... Ми вступили ще з поворотом на площу “Сокола-Батька”, де при вході повитали нас п[ан] проф[есор Іван] Боберський і п[ан] проф[есор Степан] Гайдучок окликами “а, сковт, сковт” – а потім сповняли ми тоасти лімонадою на здоровле нашого сковту і його організатора співами, засівши довкруги стола, та подякувавши за гостину, зібрались йти вже скоріjším темпом через парк в напрямі міста домів, бо осьма була година і ми досить помучені, хоч розбавлені і веселі» (Ситник, 1912).

Період Першої світової війни та події Української національної революції 1917–1923 рр. внесли суттєві корективи в життя С. Гайдучка. Він, як вояк австрійської армії, згодом ГА, не мав часу займатися громадською роботою. Після полону, у лютому 1922 р., С. Гайдучок почав працювати як професор руханки у Філії Академічної гімназії у Львові (Сова, 2023, с. 177). Тоді ж поновив працю у «Пласті».

На початку 1920-х років «Пласт» відновлював діяльність у Галичині в дуже несприятливих умовах. Спроби зареєструвати статут організації на загальнодержавному рівні чи на рівні Станіславівського, Львівського та Тернопільського воєводств наштовхнулися на заборони. Польські урядовці під різними приводами не приймали статутних документів. Спроби реєструвати пластові осередки при різних навчальних закладах також не увінчалися успіхом. Тому пластові активісти, щоби проводити подальшу нормальну роботу та не наражати пластові осередки на різні заборони зі сторони влади, вирішили їх створити при Українському крайовому товаристві охорони дітей і опіки над молоддю (УКТОДОМ), статут якого був зареєстрований ще 1917 р. (ЦДІАЛУ-2, арк. 2). Головною метою цієї організації була «охорона та опіка над дітьми і молоддю української національності, особливо опіка над українськими воєнними сиротами» (Сич, 2012, с. 65; ЦДІАЛУ-1, арк. 2). Для вирішення статутних завдань організація мала право мати секції і відділи. Саме цим скористалися пластуни. При УКТОДОМ було створено пластову комісію (Левицький, 1967, с. 26–27). Вона одержала назву «Верховна пластова рада» (ВПР). До її керівництва ввійшли: Олександр Тисовський (голова), о. Євген Монцібович, Мирон Федусевич, Степан Тисовський, Ольга Мриц, Марія Кекиш, Павло Зимац, Степан Гайдучок. При ВПР утворено виконавчий відділ, який отримав назву «Верховна пластова команда» (ВПК).

Невдовзі діяльність «Пласту» поширилася в багатьох населених пунктах Галичини. Пластові осередки відновлюють і створюють у Львові, Стрию, Перемишлі, Станіславові, Бережанах, Дрогобичі, Самборі тощо. У 1924 р. ВПК на чолі зі Северином Левицьким провела структурні зміни в організації (Свідзинська, Сова, Юзич, 2015, с. 394). Замість полків, сотень, чет створено курені, до яких входило від трьох до семи гуртків. Декілька куренів однієї місцевості творили кіш. Кожен курінь мав опікуна, який, зокрема, полагджував конфліктні ситуації, які виникали з органами влади, поліцією тощо. Для активізації роботи «Пласту» ВПК, як і перед Першою світовою війною, ввела поділ на округи. У 1920-х роках їх існувало шість із центрами у Перемишлі, Львові, Стрию (згодом перенесено до Дрогобича), Станіславові, Коломиї, Бережанах (згодом перенесено до Тернополя). У кожній округі ВПК призначала Окружну пластову команду (ОПК).

Незважаючи на те, що пластові гуртки та курені працювали під прикриттям УКТОДОМ, польська влада хотіла припинити діяльність «Пласту», адже чимало пластунів були членами нелегальної Української військової організації, а згодом Організації українських націоналістів, які своєю головною метою вважали створення Української самостійної соборної держави. Перші арешти та заборона пластової діяльності відбулися 1922 р. Зокрема, 16 червня польська поліція вдерлася до пластової домівки у Львові. З цього приводу у пластовому часописі «Молоде життя» зазначено: «16.VI. Сторона, для якої львів[ський] магістрат зареквірував безправно льокаль Домівки льв[івського] пл[астового] Коша, вдерлася при помочи поліції насильно до Домівки і заняла її мимо протесту і відклику до Воевідства; цим позбавлено львівську пластову молодь головного огнища їх щоденних пластових вправ і сходин, а брутальним переведенням займлення спричинено львів[ському] пл[астовому] Кошеви чималу матеріальну шкоду» (3 пластової хроніки-1). А 21, 22, 23 червня заплановано у Львові Пластовий здвиг із нагоди 10-річчя від створення «Пласту». Однак 17 червня Львівське воєводство заборонило проведення цього заходу (3 пластової хроніки-1).

У жовтні 1922 р. відбулися репресії проти 19-го пластового полку ім. Максима Залізняка в Коломиї, 25-го пластового полку ім. Юрія Федьковича та 16-го пластового полку ім. Наталі Кобринської у Косові. У Сокалі покарано пластунів за участь у Богослужінні за світлої пам'яті Ольгою Бассараб (Левицький, 1967, с. 36). 11 жовтня розпорядженням Шкільної кураторії заборонено учням української гімназії у Стрию належати до «Пласту». 14 жовтня поліція провела обшуки й конфіскувала книги діловодства в помешканні полковника і прокуратора 9-го пластового полку ім. гетьмана Петра Дорошенка в Сокалі. Перед виборами до польського сейму і сенату відбулися арешти пластунів у Коломиї, Стрию, Львові та інших містах (3 пластової хроніки-2).

Саме в цей складний час в організації відновлює діяльність С. Гайдучок. Він долучився до «Пласту» не пізніше березня 1922 р., ставши членом ВПР (О. Б., 1922). На тоді організація налічувала 20 пластових частин, які працювали під патронатом УКТОДОМ і проводили діяльність відповідно до підручника О. Тисовського «Життя в Пласті. Основи пластового знання для української молоді» (Львів, 1921) (Тисовський, 1921). 3 квітня 1922 р. у помешканнях членів ВПР О. Тисовського, М. Кекиш і С. Гайдучка у Львові поліція провела обшуки. Марію Кекиш заарештувала. Польська преса звинувачувала пластунів у шпигунстві, а про домівку Львівського пластового коша повідомляли, що в ній відбуваються конспіративні наради та зібрання. 12 квітня з подання львівського магістрату її опечатали. При цьому не було подано роз'яснення та не повідомлено про причини такого кроку. Заходами УКТОДОМ це непорозуміння вдалося усунути.

На кінець 1922 р. до складу ВПР входили: Степан Гайдучок, Михайло Галуциньський, Олена Дашкевич, Михайло Коцюба (від Головної ради УКТОДОМ), Володимир Кузьмович, о. Леонтій Куницький, Степан Левицький, Северин Лещій, Євгенія Макарушка, Ольга Мриц, Осип Пеленський, Василь Рижевський, Савина Сидорович, Ірина Студинська, Олександр Тисовський, Степан Тисовський (Вісти, с. 14). ВПР проводила свої засідання за адресою вул. Домініканська, 11, перший поверх – у приміщенні УКТОДОМ. Упродовж осені 1922 р. відбулося вісім засідань, на яких вона прийняла чимало важливих рішень (Вісти). Зокрема, кооптовано нових членів до ВПР; усталено внутрішній устрій ВПР і ВПК, за яким остання стала виконавчим органом ВПР; затверджено правильник ВПР, де визначено обов'язки та права її членів; видано об'їзники для пластунів, у яких окреслено завдання, інформовано у справі відновлення

пластових осередків; видано нові приписи до пластових іспитів, інструкцію для пластових екзаменаторів, протокол почесного іспиту; змінено вимоги для досягнення членами «Пласту» титулу гетьманського пластуна-скоба; видано закони про «Пластових добродіїв» і «Пластових дорадників», які дали змогу відзначати осіб поза організацією, що сприяли їй матеріально їй допомагали; ухвалено проекти металевих відзнак за I і II пластове відзначення; прийнято, що пластовий рік триває від 1 листопада до кінця жовтня наступного року.

Степан Гайдучок брав участь у багатьох засіданнях ВПР. У книзі протоколів цього структурного підрозділу «Пласту» його прізвище вперше зафіксоване 13 березня 1922 р., поряд із такими, як Олександр Тисовський, Ірина Лежогубська, Дарія Навроцька, Ярема Весоловський, Богдан Окпиш, Володимир Лициняк, Ярослав Білинський, Степан Тисовський (ЦДІАЛУ-6, арк. 8 зв.). Із протоколу засідань ВПР від 8 грудня дізнаємося, що С. Гайдучок погодився стати опікуном 7-го пластового полку ім. князя Льва I, щоправда ще на той час не подав відповідної заяви. Цей структурний підрозділ «Пласту» мав давні традиції. Він працював при Філії Академічної гімназії у Львові (ЦДІАЛУ-6, арк. 19). Полк 1912 р. заклав П. Франко за участю С. Гайдучка. 15 травня 1921 р. він відновив діяльність (виокремлений із 1-го полку ім. гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного, який діяв на базі Академічної гімназії у Львові) (Свідзинська, Сова, Юзич, 2015, с. 395–396).

Степан Гайдучок був присутній на засіданні ВПР 12 січня 1923 р. У протоколі зазначено, що він та О. Дашкевич як опікуни пластових куренів не подали відповідних заяв (ЦДІАЛУ-6, арк. 21). На засіданні С. Гайдучок мав також виголосити реферат на тему «Про недомагання в Пластовому уладі». Однак, за браком часу, доповідь було перенесено на невизначений термін. На засіданні ВПР 2 лютого С. Гайдучок приніс заяву, яка засвідчувала, що він погоджується стати опікуном 7-го пластового полку ім. князя Льва I та зобов'язується виконувати покладені на нього обов'язки (ЦДІАЛУ-6, арк. 21 зв.).

Степан Гайдучок був присутній на засіданнях ВПР 16 лютого, 23 лютого, 16 березня, 20 квітня, 27 квітня, 25 травня, 15 червня, 5 жовтня, 23 жовтня, 30 жовтня, 6 листопада, 13 листопада, 20 листопада та 21 грудня 1923 р. (ЦДІАЛУ-6, арк. 22 зв., 23, 24, 24 зв., 25 зв., 26 зв., 28 зв., 29 зв., 31 зв., 32 зв., 33 зв., 34 зв., 35, 36 зв.). На засіданні 16 березня 1923 р. йому та В. Кузьмовичу доручено підготувати матеріал для польської преси зі спростуванням інформації про те, що «Пласт» шпигує на користь чеських організацій. У часописі «Діло» 31 грудня 1924 р. опубліковано невелику замітку С. Гайдучка під псевдонімом «Blue boy» про переслідування пластових осередків у Галичині (Гайдучок, 1924b).

У протоколі засідання ВПР від 25 травня 1923 р. про С. Гайдучка читаємо: «Відчитано письмо п[ана] проф[есора Степана] Гайдучка, яким він відказується від дальшого опікунства в VII пл[астовому] полку і вислухано усних пояснень. Рішено: 1) прийняти до відома, що п[ан Степан] Гайдучок вже не є опікуном VII пл[астового] полка, 2) просити п[ана Степана] Гайдучка о дальшу участь в засіданнях і працях В[ерховної] П[ластової] Ради, 3) зажадати від к[о]м[ан]ди VII пл[астового] полка скликання полкових сходин для зложення всіх звітів в прияві і на руки проф[есора Северина] Левицького як делегата В[ерховної] П[ластової] Ради на ці сходи, 4) поручити VII пл[астовому] полкови в найкоротшому часі упросити собі когось іншого на опікуна полка» (ЦДІАЛУ-6, арк. 26–26 зв.). На засіданні ВПР від 5 жовтня дізнаємося про те, що,

оскільки не знайдено відповідної кандидатури, С. Гайдучок погодився й надалі виконувати обов'язки опікуна 7-го пластового полку ім. князя Льва І (ЦДІАЛУ-6, арк. 29 зв.).

У протоколі засідання ВПП від 23 жовтня 1923 р. зазначено: «Скарги т[оваришів] Мигалія і [Богдана] Теслиюка, членів VII пл[астового] п[олку]. Рішено звернути увагу К[о]м[ан]ди Полку, щоб в урядуванні вживала дещо чемніших висловів і задержала більше зимної крові. Т[оваришу] Мигалеві звернути увагу, що і його вина в тому, що Полк не проявляє діяльності і що карність мусить бути. Письмо до К[о]м[ан]ди і Т[овариша] Мигалія піднявся виготовити проф[есор Степан] Гайдучок. Т[оваришеві] Теслиюкові має К[о]м[ан]да уділити чергову то є другу, а не третю пл[астову] кару. І цюї справи піднявся проф[есор Степан] Гайдучок. ... Т[овариш] Кархут, як відпоручник львівської секції Студентства просить о позволенне В[ерховної] Пл[астової] Ради, щоб пластунам було вільно взяти якусь участь у програмі фестину улаженого Секцією з нагоди “Тижня студентства”. По довгій дискусії, в якій забирали голос (прихильно) проф[есор Северин] Левицький, (проти) проф[есор Степан] Гайдучок і Д-р [Олександр] Тисовський, рішено дозволити взяти участь одному гурткови» (ЦДІАЛУ-6, арк. 32–32 зв.). Із процитованого фрагмента дізнаємося, що С. Гайдучок як опікун 7-го пластового куреня ім. князя Льва І вирішував конфліктні ситуації, які виникали серед пластунів, та добре орієнтувався, що відбувалося в українському громадському русі у Львові.

На засіданні ВПП від 30 жовтня 1923 р. обговорювали питання про відмову проф. М. Федусевича і надалі працювати в цій пластовій структурі через невиконання деякими пластунами своїх обов'язків. У дискусії, крім О. Тисовського, С. Левицького, взяв жваву участь С. Гайдучок. Результатом стало рішення ВПП звернутися до М. Федусевича із проханням підготувати антикризовий план (ЦДІАЛУ-6, арк. 32 зв.–33).

Упродовж 1920-х років С. Гайдучок був опікуном і зв'язковим декількох львівських пластових полків (із 1924 р. – куренів). У 1922–1926 рр. опікувався 7-м пластовим куренем ім. князя Льва І, 43-м ім. Олега Віщого та 4-м ім. гетьмана Богдана Хмельницького у Львові (ЦДІАЛУ-3, арк. 5–6).

ВПК 23 травня 1924 р. видала ч. 5 «Постанови про зв'язкових В. П. К.» обіжник, де детально окреслено їхні права й обов'язки. Найголовніші з них такі: ВПК призначала зв'язкового при кожній пластовій частині; зв'язковим міг бути іменований скаутмастер або старший пластун-скоб, який мешкає у населеному пункті, де діє осередок; зв'язкових іменує ВПК із подання ОПК, а де їх нема – з подання організаційного референта ВПК; зв'язковий приймає всю документацію, листи, накази і розпорядження керівних органів «Пласту» і полагоджує справи, які виникають; затверджує програму публічних виступів, полагоджує питання, пов'язані із припиненням членства, затвердження керівних органів, звітує про діяльність пластового підрозділу тощо (ДАІФО-1, арк. 2–3 зв.; ЦДІАЛУ-9, арк. 5–7 зв.).

На засіданні ВПК, яке відбулося 22 травня 1924 р., С. Гайдучка призначено зв'язковим 7-го пластового полку ім. князя Льва (ЦДІАЛУ-9, арк. 3 зв.). Упродовж 28 грудня 1924 р. – 8 квітня 1925 р. ВПК затвердила декілька нових куренів, серед яких 43-й пластовий ім. Олега Віщого, який виокремлено з 7-го ім. князя Льва І. У цей період С. Гайдучок спочатку виконував обов'язки зв'язкового 7-го пластового полку ім. князя Льва І. Зі створенням нового 43-го пластового куреня ім. Олега Віщого, він призначений там зв'язковим (Урядові вісти-1). Цей курінь розвивався досить добре. Однак не завжди вчасно надсилав звіти до ВПК. Так, в «Урядових вістях Верховної

Пластової Команди» за травень 1925 р. знаходимо таке повідомлення: «Отсим пригадує В[ерховна] П[ластова] К[оманда], що 15 червня с[ього] п[ластового] р[оку] минає речинець надсилання чвертьрічних звітів за 2-гий піврік с[ього] п[ластового] р[оку]. За перший піврік не надіслали досі звітів Г[оловної] У[прави] У[ладу] С[тарших] П[ластунів] і отсі куріні: 17, 36, 38, 43 і 44» (Урядові вісти-2).

В «Урядових вістях Верховної Пластової Команди» за листопад 1925 р. опубліковано обіжник ч. 4/15, де зазначено, що ВПК 31 жовтня призначила скавтмастера С. Гайдучка зв'язковим та опікуном 4-го куреня ім. гетьмана Богдана Хмельницького у Львові (Урядові вісти-3). В «Урядових вістях Верховної Пластової Команди» за січень 1926 р. в обіжнику ч. 13/15 міститься інформація про те, що ВПК прийняла до відома, що скавтмастер С. Гайдучок відмовився виконувати обов'язки зв'язкового 43-го пластового куреня ім. Олега Вішого у Львові. Це сталося у зв'язку з об'єднанням 7-го і 43-го пластових куренів в один – 7-й пластовий курінь ім. князя Льва I (Урядові вісти-4).

Інформація про С. Гайдучка міститься у Реєстраційній книзі ВПК. На першій сторінці зазначено, що її ведення розпочато у грудні 1924 р. на підставі курінних реєстраційних листів, а доповнено на підставі надісланих квартальних звітів і матеріалів, наданих ВПК (прохання про видачу виказок (посвідчень), відрахування членів). Інформацію в Реєстраційну книгу ВПК вписували: Северин Левицький, Іван Покладок, Клим Монцібович, Володимир Качмарський, Олекса Ратич, Осип Сидорів, Теофіл Біленький, Дарія Герасимович, Зенон Котович, Яро Гладкий, Степан Гела, Роман Мармаш (ЦДІАЛУ-11, арк. 1). Згідно із записами в цій книзі, С. Гайдучок був іменований скавтмастром 22 травня 1924 р. і призначений до Другої пластової округи з центром у Львові. Цього ж дня він став зв'язковим 7-го пластового полку ім. князя Льва I. Також був зв'язковим 43-го пластового полку ім. Олега Вішого. У травні 1926 р. відмовився «зі всього» (ЦДІАЛУ-11, арк. 2 зв.–3). Про причини – далі.

ВПК спільно з ВПР 22 травня 1924 р. на своєму засіданні «за довголітну успішну працю в У[країнському] П[ластовому] У[ладі] і за вміле ведення пластових частин» іменувала С. Гайдучка скавтмастром (наказ ч. 2. 1.) (ДАІФО-1, арк. 5; ЦДІАЛУ-9, арк. 3). На цьому ж засіданні скавтмастрами стали й інші провідні діячі пластового руху Галичини, зокрема Роман Бабій (Бережани), Михайло Горбовий (Косів), Никифор Гірняк (Тернопіль), Олена Дашкевич (Львів), Іван Криницький (Стрий), Осип Левицький (Станиславів), Северин Левицький (Львів), Наталія Левицька (Станиславів), Володислав Микетин (Рогатин), Сава Никифоряк (Станиславів), Теодор Поліха (Перемішль), Марія Середницька (Стрий), Савина Сидорович (Львів), Іван Слободяник (Станиславів), Іван Сокіл (Белз), Олександр Тисовський (Львів), Степан Тисовський (Львів, посмертно), Омелян Тарнавський (Львів), Іван Чепига (Станиславів), Іван Чмола (Яворів), Мирон Федусевич (Львів), Петро Франко (Коломия), Олексій Яремченко (Париж) (ДАІФО-1, арк. 5). З багатьма з них у С. Гайдучка були добрі стосунки, про що свідчать листування і світлини, які збереглися в його архіві (Світлини).

В обіжнику ч. 4 «Постанови про скавтмастрів» ВПК від червня 1924 р. подана детальна інформація про новий титул у «Пласті», який ухвалено на засіданні ВПК 23 травня 1924 р. Правильник містив 11 параграфів. У перших двох зазначено: «§. 1. По зразкові в інших скавтових уладах В[ерховна] П[ластова] К[оманда] вводить в життя нове діловодство, з титулу “скавтмастра”, для керування пл[астовими] частинами, для праці в висших пл[астових] установах і в кінці для окремих доручень. §. 2. Титул скавтмастра осягає сей, хто викажеться: 1) основним знанням українського

й англійського життя й законів, або свідоцтвом III. пл[астового] іспиту, 2) повним признанням релігійних й моральних завдань пластування, 3) відповідним особистим становищем і характером, які дають запоруку про добре виховання молоді і сильною волею до витривалого переведення діла, 4) віком не менше як 20 літ, 5) членством Т[оварист]ва охорони дітей і опіки над молодіжню» (ЦДІАЛУ-9, арк. 1 зв.–2). Степан Гайдучок як скавтмастер річно сплачував 1 дол. внесків.

Деякі дані про С. Гайдучка знаходимо у книзі обліку пластунів-скобів та екзаменаторів із пластових іспитів умілостей. У ній зазначено, що він 18 листопада 1925 р. приймав іспит із руханки у пластунів 1-го куреня ім. Федя Черника у Львові (ЦДІАЛУ-12, арк. 10, 48 зв.), 26 березня 1926 р. – із лещетарства, провідництва та борбництва у пластунів 7-го ім. князя Льва I у Львові (ЦДІАЛУ-12, арк. 10 зв., 22 зв., 38, 41; ЦДІАЛУ-14, арк. 5). На той час до борбництва входили: важка атлетика, джіу-джітсу, кулакування (бокс), шерм (фехтування). Пластуни мали опанувати особливості техніко-тактичної підготовки, знати правила змагань, основи лицарського кодексу честі (Обіжник-2). Кожен пластун, який прагнув здати іспит вмілості з лещетарства (лижного спорту) повинен був мати власні лещета (лижі), навчитися їздити на будь-якій місцевості, опанувати техніко-тактичні особливості цього виду спорту, вміти полагодити лещета, знати основи гігієни і як убезпечити себе в разі снігових лавин (Обіжник-2). Іспит умілості із провідництва передбачав: «Мати докладне знання місцевості осідку свого куріння, іменню де знаходиться: пожарничі і поліційні сторожі, шпиталі, уряди почтові, телеграфічні і телефонічні, лінії залізничі, омніоусові і трамваєві; значнійші лікарі по змозі спеціалісти, фабрики, бюро винайму коней, стації самоходові, напрями роверів; добра і фільварки, ковалі, головні склепи живности і станиці дорожок (фіякрів). Увага! Докладне знання простору означається: в оселях до 20 000 душ 3 кільом. Довкруги домівки куріння; від 20 000 до 500 000 душ 1 і пів км. А понад 500 000 – 750 метр (1 000 кроків). Екзамінатор може довільно вибирати простір, для виключення небажаних околиць. Мати загальне знання околиць так, щоби можна проводити в день і в ночі в лучі 8 км. І дати їм загальні вказівки, як дістатися до даної місцевості в лучі 40 км. Знати історію і всі будівлі з історичним значінням» (Обіжник-1).

У ЦДІАЛ вдалося віднайти заяву С. Гайдучка 1926 р. як екзаменатора з лещетарства, провідництва та борбництва у пластунів 7-го пластового куреня ім. князя Льва I у Львові. Документ містить печатки куреня, ВПК і завірений підписом тодішнього зв'язкового Івана Сеніва (ЦДІАЛУ-10, арк. 20).

Степан Гайдучок як викладач руханки у Філії Академічної гімназії у Львові опікувався спортовим кружком «Сагайдачний» і пластовими гуртками та куреннями. Пластуни переважно були одночасно ще й членами СК «Сагайдачний». З ними С. Гайдучок вправляв різні види спорту, зокрема копаний м'яч (футбол), легку атлетику, важку атлетику, джіу-джитсу, відбиванку (волейбол), проводив мандрівки Львовом й околицями в різні пори року та ін. (ЦДІАЛУ-13, арк. 83). Неодноразово пластуни та члени СК «Сагайдачний» під пильним наглядом С. Гайдучка вправлялися на руханково-спортовій площі «Сокола-Батька» (інші назви – «Український город», «Національний форт») (Sova, 2023).

Крім праці із пластовими куреннями, які діяли на базі Філії Академічної гімназії у Львові, С. Гайдучок брав участь у Верховних пластових з'їздах, на яких вирішували основні організаційні питання та визначали напрями діяльності «Пласту» в Галичині.

Він був присутній на I Верховному пластовому з'їзді, який відбувся 6 квітня 1924 р. у рухівні «Сокола-Батька» у Львові за адресою вул. Руська, 20 (ЦДІАЛУ-6, арк. 37). У протоколі з-поміж іншого читаємо: «Проф[есор Степан] Гайдучок жадає втягати до Пласту також і злих учеників, звертати тільки увагу на ощадність; збирати значки поштові, етнографічні матеріали, більшу увагу звернути на фізичне виховання, розвивати поради, яка веде до ініціативи, скріпити віру у власні сили; ставати відважним, самостійним і рішучим; висилати людей за границю, змінити назви, організувати Пласт серед ремісничої молоді. Пл[астові] опікуни повинні давати ініціативу, дописувати до часописів» (ЦДІАЛУ-6, арк. 35).

Степан Гайдучок – делегат II Верховного пластового з'їзду, який відбувся 22 грудня 1925 р. у пластовій домівці у Львові за адресою вул. Бляхарська, 11 (ЦДІАЛУ-5, арк. 1). У протоколі з'їзду є чимало згадок про нього та його ініціативи. На пропозицію С. Гайдучка було створено спеціальну комісію, яка мала відбирати кандидатів на члени ВПК. До її складу делегати з'їзду обрали проф. Івана Чмолу, Дарію Навроцьку, старшу пластунку Ірину Макарушку, старшого пластуна Михайла Пежанського, старшого пластуна Романа Мармаша (ЦДІАЛУ-6, арк. 41). Степан Гайдучок звернувся до представників УКТОДОМ із вимогою, щоби вони більше допомагали «Пласту» (ЦДІАЛУ-6, арк. 41). Далі у протоколі II Верховного пластового з'їзду зазначено: «2. Реферат ст[аршого] пл[астуна] Лісового Чорта Р[омана] Мармаша про змагання оголошені В[ерховною] П[ластовою] К[о]м[ан]дою вдруге. У сьому рефераті зібрано ще раз помічені недомагання при перших змаганнях, а крім сего щодо нових змагань, звернено увагу на всесторонність у змаганнях, повнення добрих діл та обходження національних свят. По рефераті розвинено довгу дискусію. Ск[авт]м[астер Степан] Гайдучок стверджує, що пластова виставка являється продовженням змагань. Щодо спортових змагань, радить, щоби змагання були не поодинокі, а дружинами, а опісля можна би оцінити прикмети, характери даних курнів. Щодо добрих діл, радить заробити щонебудь, а опісля віддати на добродійні цілі» (ЦДІАЛУ-6, арк. 42 зв.). Крім того, С. Гайдучок вважав, що не варто заангажувати пластунів до розбудови осередків організації «Січ», треба активізувати збір коштів на розвиток «Пласту», замість «Комітету будови Пластового Дому» створити кооператив та ін. (ЦДІАЛУ-6, арк. 43).

Степан Гайдучок жертвував кошти на різні ініціативи, які були у «Пласті» в 1920-х роках. У часописі «Молоде життя» 1924 р. він підготував статтю «Пластовий дім», де звернувся до пластунів із закликом збирати кошти на придбання власної домівки (Гайдучок, 1924а). У «Молодому житті» за 15 травня 1925 р. зазначено, що він передав 1 дол. на «На будову Пластового дому». Поряд із його прізвищем зазначено інших меценатів, зокрема проф. І. Боберського з Канади (пожертвував 1 дол.), інж. Степана Слезака зі Львова (5 зл. 20 грош), кошової команди у Львові (50 зл.), гуртка «Мурашка» зі Стрия (10 зл.), проф. Ольги Мриц зі Львова (5 зл.), професора, члена ВПК С. Левицького (10 зл.), проф., членкині ВПК С. Сидорович (10 зл.) (На будову).

У 1920-х роках С. Гайдучок підготував декілька публікацій до пластових часописів «Український пласт» (Станиславів), «Молоде життя» (Львів), а також замітки про пластову діяльність до часопису «Діло» (Львів). За попередніми підрахунками вийшло друком 16 статей, зокрема в «Українському Пласті» – 3, «Молодому житті» – 11, «Ділі» – 2. У багатьох інших публікаціях на сторінках «Сокільських Вістей» він також згадував про «Пласт».

Від жовтня 1925 р. до травня 1926 р. Степан Гайдучок був відповідальним редактором пластового часопису «Молоде життя» (до нього цю роботу виконував Володимир Кузьмович, після – Богдан Кравців). Під його керівництвом вийшли такі числа журналу: 1 жовтня – ч. 7–8, 1 листопада – ч. 9, 1 грудня – ч. 10 у 1925 р. та 15 січня – ч. 1, 15 лютого – ч. 2, 15 березня – ч. 3, 15 квітня – ч. 4, 15 травня – ч. 5 у 1926 р. Всі вони мали обсяг по 8 сторінок, ч. 7–8 за 1925 р. – 12.

Важливими публікаціями С. Гайдучка, спрямованими на підготовку покоління, що підростало, були описи ігор і забав «Скок віконцем», «Снігівками», «Людоїд» та ін. Маючи великий практичний досвід у табірництві-мандрівництві, він щедро ділився порадами та рекомендаціями, що, на його думку, варто було врахувати пластунам при плануванні мандрівок і таборів. Степан Гайдучок опублікував велику статтю про джіу-джітсу (Гайдучок, 1925). З неї дізнаємося, що він опанував це японське бойове мистецтво ще перед Першою світовою війною завдяки члену «Сокола-Батька» Теофілові Барусевичу. На початку 1920-х років С. Гайдучок навчав азам джіу-джітсу пластунів Філії Академічної гімназії. Зокрема, хороших результатів із цього бойового мистецтва досягли Роман Шухевич та Богдан Підгайний. Стаття про джіу-джітсу була проілюстрована низкою світлин, на яких пластуни демонстрували техніку нанесення різних ударів. Степан Гайдучок описував цікаві епізоди з історії «Пласту». Серед них уваги заслуговують публікації про початки організації у Львові та Буковині, розвиток пластових осередків в осередках української діаспори, зокрема в Канаді.

У травні 1926 р. С. Гайдучок відмовився обіймати будь-які посади у «Пласті» (ЦДІАЛУ-7, арк. 11). Його рішення було зумовлене ситуацією, яка склалася, зокрема порушенням деякими пластунами організаційної дисципліни. Однак, незважаючи на певні непорозуміння, він упродовж 1927–1930-х років брав участь у нарадах, засіданнях, різних заходах, які проводив «Пласт» (ЦДІАЛУ-8, арк. 88). Зокрема, був присутній на III Верховному пластовому з'їзді, який відбувався 25–26 грудня 1927 р. у Львові у пластовій домівці за адресою вул. Бляхарська, 11 (ЦДІАЛУ-6, арк. 44 зв.). Брав участь у IV Верховному пластовому з'їзді, який пройшов 25–26 грудня 1929 р. у Львові за тією ж адресою (ЦДІАЛУ-6, арк. 48). У протоколі 26 грудня зазначено: «Реферат про пластову пресу і видавництва виголосив ск[авт]м[астер] Петро Ісаїв (зложено реферат в актах зїзду). В дискусії над цим рефератом забирають голос: Проф[есор Степан] Гайдучок висказує думку, щоби звернути увагу на те, щоби часопис був як найдешевший. З метою поширення пл[астової] преси звертатися до комітетів батьків пластунів, Лугів, Соколів, Рідної Школи і т[аке] п[одібне] і виробити тим способом сталий плян кольпортажі. Зміст мусить бути цікавий для молоді» (ЦДІАЛУ-6, арк. 51–51 зв.).

В обіжнику ВПК ч. 23/16, опублікованому в часописі «Молоде життя» за квітень–травень 1927 р., дізнаємося, що ВПК створила спеціальне журі, до складу якого ввійшли проф. Степан Гайдучок, інженери та представники Українського технічного товариства Євген Нагірний та Василь Рижевський. 20 березня 1927 р. це журі визначило нагороди авторам проектів розбудови стаціонарного пластового табору на Соколі в Карпатах (тепер він розташований на території Галицького р-ну Івано-Франківської обл.). Першу нагороду здобув гурток «Лісові чорти» в Данцігу (тепер – м. Гданськ), другу – пластуни Мирослав і Завицький з Коломиї (Обіжник-3).

Діяльність організації «Пласт» у Галичині ускладнилася в 1930 р. Заборони, арешти, конфіскація майна, пошук забороненої літератури та зброї і, як підсумок, – повна заборона діяльності. 26 вересня 1930 р. Львівське староство прийняло ухвалу,

у якій зазначало: «Львівське міське староство дня 26.IX.1930 року ліквідувало організацію Пласт і Головне Управління Пластового Уладу, так як акції відділів Пласту мають виразний антипольський характер і зобов'язує Головний Відділ Українського краювого товариства охорони дітей і опіки молоді протягом 14-ти днів розв'язати всі відділи Пласту» (Андрухів, 1992, с. 59). Зважаючи на такі обставини, багато пластунів поповнили лави організацій «Сокіл» і «Луг». Степан Гайдучок у цей час паралельно провадив активну громадську діяльність у товаристві «Сокіл-Батько».

Отже, у 1910–1920-х роках, попри те, що С. Гайдучок більше часу і сил організаційної праці віддавав як член товариства «Сокіл-Батько» у Львові, він чимало зробив для розвитку «Пласту», зокрема стояв біля витоків цієї організації. Доклав чималих зусиль до виховання пластової молоді, яка навчалася у Філії Академічної гімназії у Львові. Популяризував серед своїх вихованців різні види спорту та бойові мистецтва. Показав себе талановитим журналістом і відповідальним редактором львівського пластового часопису «Молоде життя» (1925–1926). Його праця неабияк вплинула на виховання пластової молоді у Львові та Галичині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Андрухів, І. (1992). *Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг»*. Івано-Франківськ.

Звіт-1: Звіт Сокола-Батька за рік 1911. (1912). Львів.

Звіт-2: Звіт Сокола-Батька за рік 1912. (1913). Львів.

Вісти з В. Пл. Ради. (1922, серпень–грудень). *Молоде життя*, 8–9, 14–15.

Гайдучок, С. (1924а). Пластовий дім. *Молоде життя*, 1–2, 7.

Гайдучок, С. (1924б). Заборона пласту львівською Кураторією. *Діло*, 290, 4.

Гайдучок, С. (1925). Джіу-джітсу. *Молоде життя*, 7–8, 6–7.

ДАІФО-1: Державний архів Івано-Франківської області, ф. 402 (Станіславський XVI пластовий курінь ім. короля Данила), оп. 1, спр. 5, 15 арк.

З пластової хроніки-1: З пластової хроніки (1922, червень–липень). *Молоде життя*, 6–7, 13–14.

З пластової хроніки-2: З пластової хроніки (1922, серпень–грудень). *Молоде життя*, 8–9, 13–14.

Левицький, С. (1967). *Український Пластовий Улад в роках 1911–1945 у спогадах автора. (Причинки до історії Пласту)*. Мюнхен: Молоде життя.

На будову Пластового дому (1925, 15 травня). *Молоде життя*, 4, 5.

О. Б. З пластової хроніки (1922, май). *Молоде життя*, 5, 6–7.

Обіжник-1: Обіжник ч. 6/15. Вимоги іспитів умілостей. (1925, листопад). *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*, 6(8), 2.

Обіжник-2: Обіжник ч. 6/15. Вимоги іспитів умілостей. (1925, листопад). *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*, 2(9), 2.

Обіжник-3: Обіжник ч. 23/16. Про вислід конкурсу розбудови Пласттабору на Соколі (1927, квітень–травень). *Молоде життя*, 4–5, 11.

Свідзинська, О., Сова, А., Юзич, Ю. (уклад.). (2015). *Мартиролог Українського Пласту*. Львів: Дизайн-студія «Папуга».

Світлини. *Архів Степана Гайдучка, м. Львів*.

Ситник, О. (1912). Перша пластова прогулька. *Діло*, 8087, 1.

Сич, О. (2012). *Пласт – український скавтинг: нарис витоків, історії, сьогодення*. 2-ге вид., змін., допов. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.

Сова, А. (2014). Внесок Івана Боберського у становлення організації «Пласт». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету: зб. наук. праць*, 15, 85–95.

Сова, А. (2019). *Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія*. Львів.

Сова, А. (2021a). Діяльність Степана Гайдучка в «Українському спортовому кружку» Академічної гімназії у Львові (1906–1910). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 34, 216–233. <https://doi.org/10.33402/ukr.2021-34-216-233>

Сова, А. (2021b). Напрями діяльності Степана Гайдучка в українському гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько» у Львові (1910–1914). *Новітня доба*, 9, 237–252. <https://doi.org/10.33402/nd.2021-9-237-252>

Сова, А. (2022). Педагогічна праця Степана Гайдучка у Львові напередодні Першої світової війни. *Народознавчі зошити*, 3(165), 674–684. <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.674>

Сова, А. (2023). Степан Гайдучок та Іван Крип'якевич: до історії стосунків. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 37, 175–183. <https://doi.org/10.33402/ukr.2023-37-175-183>

Тисовський, О. (1921). *Життя в Пласті. Основи пластового знання для Української Молоді*. Львів: Накладом Верховної Пластової ради у Львові.

Урядові вісти-1: *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*. (1925). 2(4), 11.

Урядові вісти-2: *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*. (1925). 3(5), 8.

Урядові вісти-3: *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*. (1925). 6(8), 7.

Урядові вісти-4: *Урядові вісти Верховної Пластової Команди*. (1926). 3(10), 8.

ЦДАЛУ-1: Центральний державний історичний архів, м. Львів (ЦДАЛ України), ф. 321 (Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю, м. Львів), оп. 1, спр. 1, 16 арк.

ЦДАЛУ-2: ЦДАЛ України, ф. 321, оп. 1, спр. 4, 199 арк.

ЦДАЛУ-3: ЦДАЛ України, ф. 389 (Верховна пластова команда, м. Львів), оп. 1, спр. 28, 20 арк.

ЦДАЛУ-4: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 31, 113 арк.

ЦДАЛУ-5: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 47, 10 арк.

ЦДАЛУ-6: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 50, 54 арк.

ЦДАЛУ-7: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 60, 47 арк.

ЦДАЛУ-8: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 69, 99 арк.

ЦДАЛУ-9: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 106, 43 арк.

ЦДАЛУ-10: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 112, 129 арк.

ЦДАЛУ-11: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 135, 195 арк.

ЦДАЛУ-12: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 148, 61 арк.

ЦДАЛУ-13: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 152, 158 арк.

ЦДАЛУ-14: ЦДАЛ України, ф. 389, оп. 1, спр. 156, 45 арк.

Sova, A. (2023). Stepan Haiduchok's contribution to the formation and development of volleyball in Lviv (1920s). *Новітня доба*, 11, 227–237. <https://doi.org/10.33402/nd.2023-11-227-237>

REFERENCES

- Andrukhiv, I. (1992). *Zakhidnoukrainski molodizhni tovarystva «Sokil», «Sich», «Plast», «Luh»*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).
- Zvit Sokola-Batka za rik 1911. (1912). Lviv (in Ukrainian).
- Zvit Sokola-Batka za rik 1912. (1913). Lviv (in Ukrainian).
- Visty z V. Pl. Rady. (1922, Serpen–Hruden). *Molode zhyttia*, 8–9, 14–15 (in Ukrainian).
- Haiduchok, S. (1924a). Plastovyi dim. *Molode zhyttia*, 1–2, 7 (in Ukrainian).
- Haiduchok, S. (1924b). Zaborona plastu lvivskoïu Kuratoriieiu. *Dilo*, 290, 4 (in Ukrainian).
- Haiduchok, S. (1925). Dzhiu-dzhitsu. *Molode zhyttia*, 7–8, 6–7 (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti, f. 402 (Stanislavskiy XVI plastovyi kurin im. korolia Danyla), op. 1, spr. 5, 15 ark. (in Ukrainian).
- Z plastovoi khroniky (1922, Cherven–Lypen). *Molode zhyttia*, 6–7, 13–14 (in Ukrainian).
- Z plastovoi khroniky (1922, Serpen–Hruden). *Molode zhyttia*, 8–9, 13–14 (in Ukrainian).
- Levytskyi, S. (1967). *Ukrainskyi Plastovyi Ulad v rokakh 1911–1945 u spohadakh avtora. (Prychynky do istorii Plastu)*. München: Molode zhyttia (in Ukrainian).
- Na budovu Plastovoho domu (1925, Traven 15). *Molode zhyttia*, 4, 5 (in Ukrainian).
- O. B. Z plastovoi khroniky (1922, Mai). *Molode zhyttia*, 5, 6–7 (in Ukrainian).
- Obizhnyk ch. 6/15. Vymohy ispytiv umilostei. (1925, Lystopad). *Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy*, 6(8), 2 (in Ukrainian).
- Obizhnyk ch. 6/15. Vymohy ispytiv umilostei. (1925, Lystopad). *Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy*, 2(9), 2 (in Ukrainian).
- Obizhnyk ch. 23/16. Pro vyslid konkursu rozbudovy Plasttaboru na Sokoli (1927, Kviten–Traven). *Molode zhyttia*, 4–5, 11 (in Ukrainian).
- Svidzynska, O., Sova, A., & Yuzych, Yu. (Comps.). (2015). *Martyroloh Ukrainskoho Plastu*. Lviv: Dyzain-studiia «Papuha» (in Ukrainian).
- Svitlyny. *Arkhiv Stepana Haiduchka, m. Lviv* (in Ukrainian).
- Sytnyk, O. (1912). Persha plastova prohulka. *Dilo*, 8087, 1 (in Ukrainian).
- Sych, O. (2012). *Plast – ukrainskyi skavyng: narys vytokiv, istorii, sohodennia*. 2-he vyd., zmin., dopov. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).
- Sova, A. (2014). Vnesok Ivana Boberskoho u stanovlennia orhanizatsii «Plast». *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu: zb. nauk. prats*, 15, 85–95 (in Ukrainian).
- Sova, A. (2019). *Ivan Boberskyi: suspilno-kulturna, viiskovo-politychna ta osvithno-vykhovna diialnist: monohrafiia*. Lviv (in Ukrainian).
- Sova, A. (2021a). Diialnist Stepana Haiduchka v «Ukrainskomu sportovomu kruzhku» Akademichnoi himnazii u Lvovi (1906–1910). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 34, 216–233. <https://doi.org/10.33402/ukr.2021-34-216-233> (in Ukrainian).
- Sova, A. (2021b). Napriamy diialnosti Stepana Haiduchka v ukrainskomu himnastychnomu tovarystvi «Sokil-Batko» u Lvovi (1910–1914). *Novitnia doba*, 9, 237–252. <https://doi.org/10.33402/nd.2021-9-237-252> (in Ukrainian).

Sova, A. (2022). Pedagogichna pratsia Stepana Haiduchka u Lvovi naperedodni Pershoi svitovoi viiny. *Narodoznavchi zoshyty*, 3(165), 674–684. <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.674> (in Ukrainian).

Sova, A. (2023). Stepan Haiduchok ta Ivan Krypiakevych: do istorii stosunkiv. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 37, 175–183. <https://doi.org/10.33402/ukr.2023-37-175-183> (in Ukrainian).

Tysovskyi, O. (1921). *Zhyttia v Plasti. Osnovy plastovoho znannia dlia Ukrainiskoi Molodi*. Lviv: Nakladom Verkhovnoi Plastovoi Rady u Lvovi (in Ukrainian).

Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy. (1925). 2(4), 11 (in Ukrainian).

Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy. (1925). 3(5), 8 (in Ukrainian).

Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy. (1925). 6(8), 7 (in Ukrainian).

Uriadovi visty Verkhovnoi Plastovoi Komandy. (1926). 3(10), 8 (in Ukrainian).

Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv, m. Lviv (TsDIAL Ukrainy), f. 321 (Ukrainske kraiove tovarystvo okhorony ditei i opiky nad moloddu, m. Lviv), op. 1, spr. 1, 16 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 321, op. 1, spr. 4, 199 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389 (Verkhovna plastova komanda, m. Lviv), op. 1, spr. 28, 20 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 31, 113 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 47, 10 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 50, 54 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 60, 47 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 69, 99 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 106, 43 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 112, 129 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 135, 195 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 148, 61 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 152, 158 ark. (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 389, op. 1, spr. 156, 45 ark. (in Ukrainian).

Sova, A. (2023). Stepan Haiduchok's contribution to the formation and development of volleyball in Lviv (1920^s). *Novitnia doba*, 11, 227–237. <https://doi.org/10.33402/nd.2023-11-227-237> (in English).

Andrii SOVA

Doctor of Science in History, Associate Professor, Senior Research

Associate Professor of the Department of Olympic Education

I. Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

Senior Research of the Department of Contemporary History

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>

e-mail: sovaandrij1980@gmail.com

STEPAN HAIDUCHOK'S ACTIVITY IN THE PLAST ORGANISATION (1911–1930)

For the first time, based on the documents of the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv and the State Archives of Ivano-Frankivsk Region, reports of the Ukrainian gymnastics and sports society «Sokil-Batko», minutes of the meetings of the Supreme Plast Council and the Supreme Plast Team in Lviv; Haiduchok's private archive (Lviv); periodicals «Ukrainskyi Plast» (Ukrainian Plast), «Molode zhyttia» (Young life), and «Dilo» (Business); the participation of Haiduchok in the formation and development of Plast in Lviv is studied. Using previously inaccessible and little-known documents, his activities in the period 1911–1930 are reconstructed. The lower limit is S. Haiduchok's joining the newly created Plast, the upper limit is the termination of his membership due to the ban on the organisation's activities in Galicia in September, 1930. It is established that it was Stepan Haiduchok who, together with Ivan Boberskyi, Oleksandr Tysovskyi, and Petro Franko, took an active part in the newly created Ukrainian public organisation Plast on the eve of the First World War. His activities in the 1920s as a guardian and liaison officer of several Plast kuren in Lviv, namely the 7th Plast kuren named after Prince Leo I, the 43rd Plast kuren named after Oleg the Wise, and the 4th Plast kuren named after Hetman Bohdan Khmelnytskyi, are highlighted.

Attention is drawn to his interest in various sports that he popularised among his students, including skiing, tourism, volleyball, football, athletics, and jiu-jitsu. The work of Haiduchok as the executive editor of the Lviv Plast journal «Molode zhyttia» (Young life) (1925–1926) and a contributor to Plast publications of the 1920s, which strengthened the authority of this society, is analysed.

His important work in preparing lectures and publications, practical recommendations on how to work with the younger generation, which contributed to the education of Plast youth in Lviv and Galicia, is emphasised.

Keywords: Stepan Haiduchok, Galicia, Lviv, Academic Gymnasium and its branch, Plast, socio-cultural and public activities, physical education, rukhanka (physical exercises), sports, nation-building, Ukrainian liberation movement.